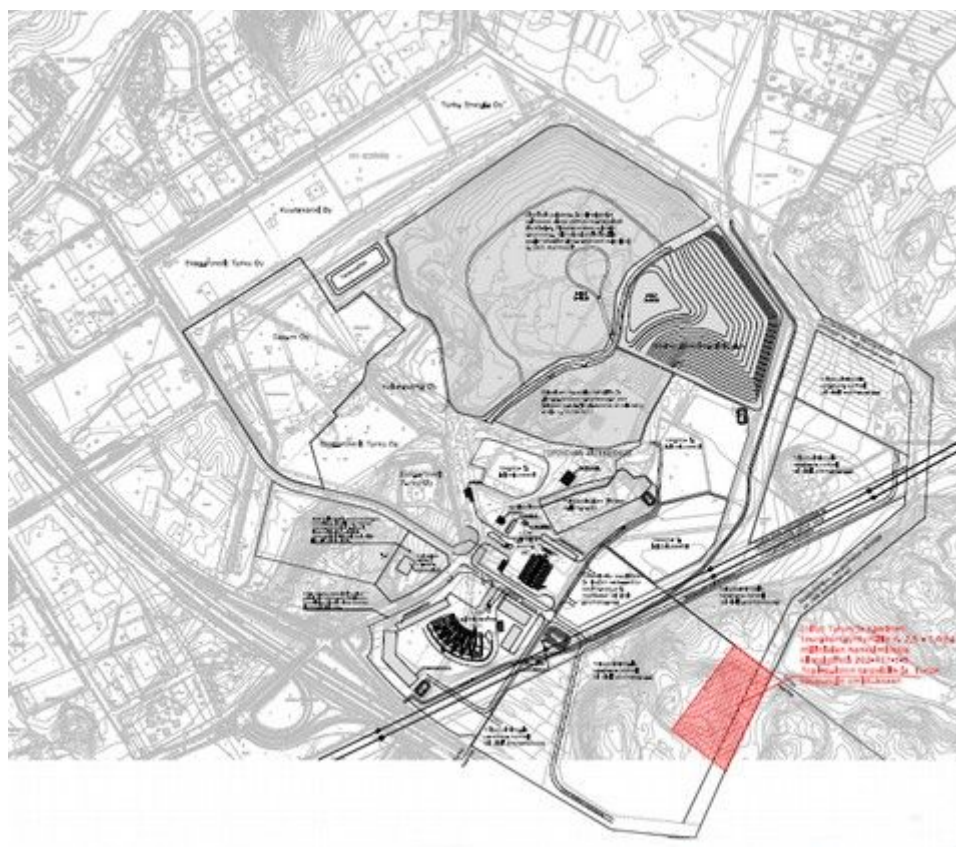


# Turku 2018

## Topinpuiston kiertotalouskeskuksen yleissuunnitelma-alueen arkeologinen inventointi



Tapani Rostedt 27.04.2018



**KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIA**PALVELU



## Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu suoritti arkeologista inventointia Turun kaupungin Topinpuiston kiertotalouskeskuksen yleissuunnitelma-alueella. Työn tilaaja on Lounais-Suomen jätehuolto Oy. Maastotyö tehtiin 23.4.2018 yhteensä yhden kenttätyöpäivän aikana ja jälki-työraportti välittömästi kenttätöiden jälkeen. Esi-, maasto- ja jälkityöt suoritti FM Tapani Rostedt.

Hankealueella inventoitiin arkeologisesti potentiaaleja kohteita, painopiste oli varsinkin muuttuvan maankäytön alueilla.

Alueelta ei ollut tiedossa tunnettuja kiinteitä muinaisjäännöskohteita. Inventoinnissa tarkastettiin yksi aiemmin paikannettu muuksi kulttuuriympäristökohteeksi luokiteltava kohde , joka suositellaan kaavan jatkosuunnittelussa ottamaan huomioon.



## Sisällys

1. Perustiedot.....	3
2. Inventoinnin lähtökohdat ja menetelmät.....	3
2.1. Esiselvitys.....	5
2.2 Tutkimushistoria.....	6
2.3. Maastoinventointimenetelmistä.....	6
3. Geologia, topografia ja maisema.....	7
3.1. Maastokuvaukset ja valokuvat.....	9
4. Alueen esihistoriallinen maankäyttö.....	14
5. Alueen historiallisen ajan maankäyttö.....	17
6. Tulokset.....	19
7. Kohdehakemisto.....	20
8. Kohdetiedot.....	20
9. Aineistoluettelo.....	27

Kansikuva: Kuva 1. Topinpuiston kiertotalouskeskuksen yleissuunnitelma.



## 1. Perustiedot

**Inventointialue:** Turun kaupungin Topinojan kaatopaikan ympäristö

**Tilaaaja:** Lounais-Suomen jätehuolto Oy

**Inventoinnin laji:** osainventointi

**Kenttätyöaika:** 23.4.2018, yht. 1 päivä

**Karttanumerot:** TM35-lehtijako, L3324D2  
vanha yleislehtijako, 1043 12

**Korkeus:** n. 17,5 – 45 m mpy

**Koordinaattijärjestelmä:** ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto

**Kopio raportista:** Museoviraston arkisto (digitaalinen ja paperikopio), Turun Museokeskus (digitaalinen)

**Aiemmat löydöt:** -

**Inventointilöydöt:** -

**Aiemmat tutkimukset:** E. Raike ja K. Lesell 2003 (inventointi)

A. Kehusmaa 2003 (Pyörämäki, inventointi)



Kartta 1. Suunnitelma-alueen sijainti merkitty sinisellä ympyrällä. Taustakartta MML 04/2018.

## 2. Inventoinnin lähtökohdat ja menetelmät

Lounais-Suomen Jätehuolto Oy koordinoi Topinpuiston kiertotalouskeskuksen rakentamista. Mukana hankkeessa on useita yhteistyökumppaneita. Keskukseen rakentaminen edellyttää asemakaavan muutosta ja uuden asemakaavan laatimista. Hankealue on pääosin Turun puolella, mutta hankealueeseen liittyy myös osa Kaarinan puolelta. Uusia maa-alueita suunnitellaan otettavaksi kiertotalouskeskuksen käyttöön nykyisen Topinojan jätekeskuksen etelä- ja kaakkoispuolelta. Turun Museokeskuksen edustaja Riikka Mustonen totesi lausunnossaan (14.3.2018, dnro 3063-2018), että suunniteltuun kaavatyöhön tulee sisällyttää arkeologinen





inventointi. Koska arkeologisten kohteiden perusinventointi on Turussa kohdealuetta koskien tehty viimeksi vuonna 1961 ja koska alue sijaitsee tunnettujen muinaisjäännösten välittömässä läheisyydessä, voitiin katsoa inventointityön suorittaminen tarpeelliseksi. Tätä korostaa myös maankäytön ja arkeologisen tietämyksen jatkuva lisääntyminen. Turun Topinojan kaatopaikan ja sen lähiympäristön suunnittelualueilla suoritettiin arkeologinen maastoinventointi alkukeväällä 2018 heti kun lumi ja routa suunnittelualueella oli sulanut.

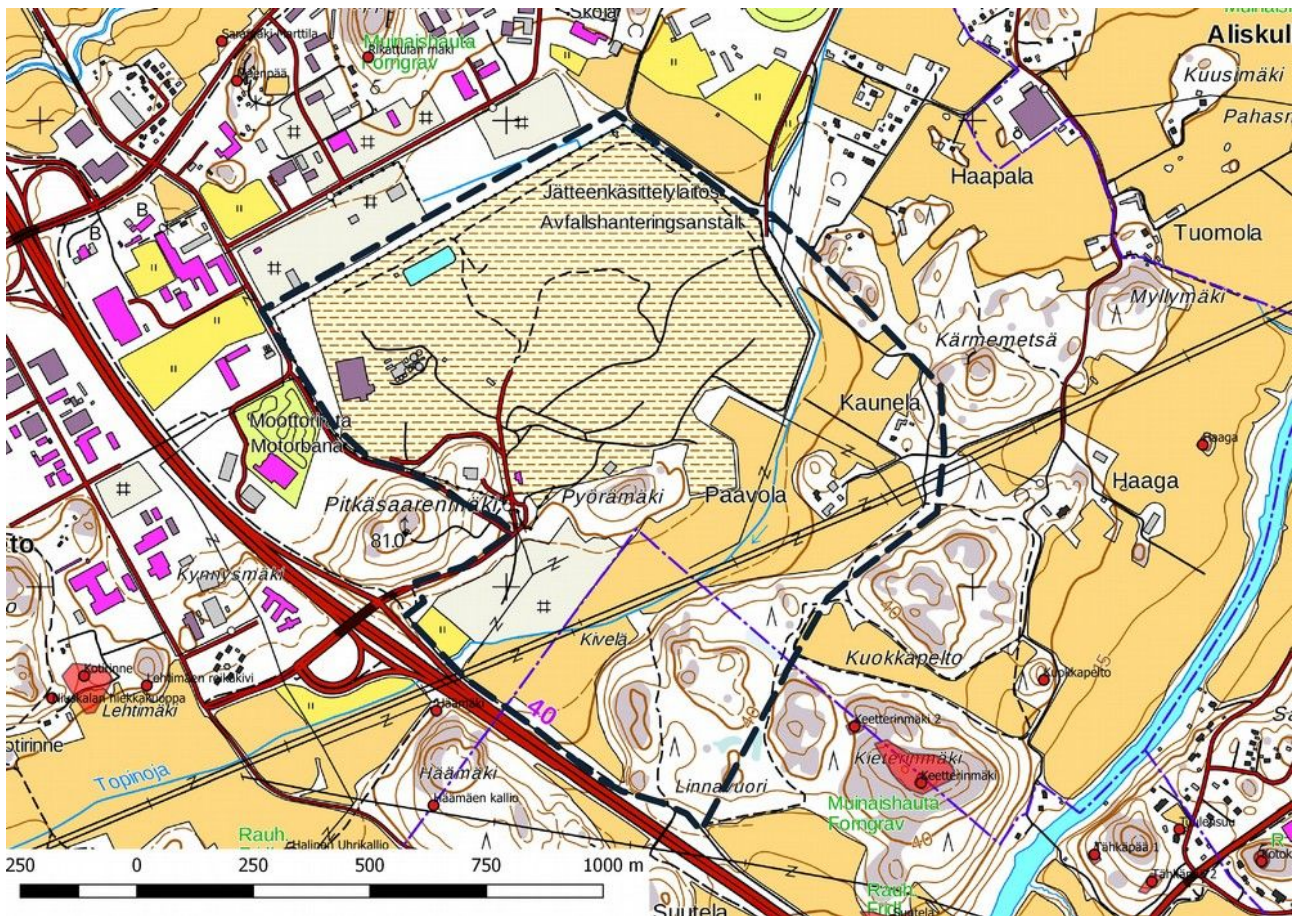
Suunnitellun muutosalueen kaakkoispuolella sijaitsee Aurajokilaakson alue, jonne keskittyy useita muinaisjäännöksiä. Suunnittelualueella lähimpänä sijaitsevat Keetterinmäen kaksi pronssikautista hautaröykkiötä (muinaisjäännöstunnus 202010034) ja näiden ohi kulkeva Ravattulan ja Haagan välinen vanha kulku-ura, jonka varrelta on löytynyt myöhäisrautakautinen rahakätkö (1000024633). Hieman etelämpänä on Suutelan hautaröykkiö, uhrikallio ja uhrikivi (202010033). Haagan kartanon koillispuolella sijaitsee rautakautinen asuinpaikka ja kartanon ympärillä historiallisen ajan asuinpaikka (853010063).

Koska suunnittelualueen lähiympäristössä on ollut runsaasti rautakautista ja historiallisen ajan toimintaa, on suunnittelualueellakin suuri arkeologinen potentiaali. Aluetta ei ole maakuntamuseon tietojen mukaan arkeologisesti inventoitu tarkkuudella, joka riittäisi hankkeeseen liittyväksi selvitykseksi. Maakuntamuseo edellyttääkin ennen kaavamuutosten tekemistä tutkimuksia, tässä tapauksessa arkeologista inventointia, jossa selvitetään onko hankealueella kiinteitä muinaisjäännöksiä. Selvitystä vaativa alue on maakuntamuseon lausunnon mukaan suunnitelmakarttaan merkityn kaava-alueen sisäpuoli, pois lukien Topinojan jätekeskuksen nykyisellään rakennetut osat, joissa mahdollisten muinaisjäännösten säilyminen ei myöhemmän maankäytön vuoksi ole ollut mahdollista. Kohdealue sijaitsee Topinojan kaatopaikan lisäksi sen etelä- ja kaakkoispuolella. Muuttuvaa maankäyttöä ollaan osoittamassa lähes koko suunnitellulle kaava-alueelle, ja suurin osa siitä on jo valmiiksi kaavoitettua ja rakennettua. Inventoinnin painopiste oli muuttuvan maankäytön alueilla, ts. alueilla joille kaavassa osoitetaan uutta rakentamista. Muita alueita käytiin läpi arkeologisesti potentiaalisilta alueiltaan. Tutkittavalta alueelta tunnettiin ennen inventointia yksi muuksi kulttuuriperintökohteeksi tulkittava kohde (inventointi 2003), joka tarkastettiin.<sup>1</sup>

Tässä selvityksessä etsittiin pääasiassa uusia muinaisjäännöksiä, mahdollisuuksien mukaan pyrittiin myös huomioimaan muita kulttuuriperintökohteita sekä ihmisen toiminnan seurauksena syntyneitä rakenteita ja muutoksia luonnonympäristössä, joilla voi olla merkitystä kokonaisuuden saamiseen hankkeen vaikutuksista arkeologiseen kulttuuriperintöön.

---

1 Aiemmat kohdetiedot Museoviraston kulttuuriympäristön palveluikkunan mukaan (luettu 20.4.2018), [www.kyppi.fi](http://www.kyppi.fi). Raportti Anu Kehusmaa 2003: Gasum Oy maakaasuputkilinjan länsilaaennuksen historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi toukokuussa 2003.

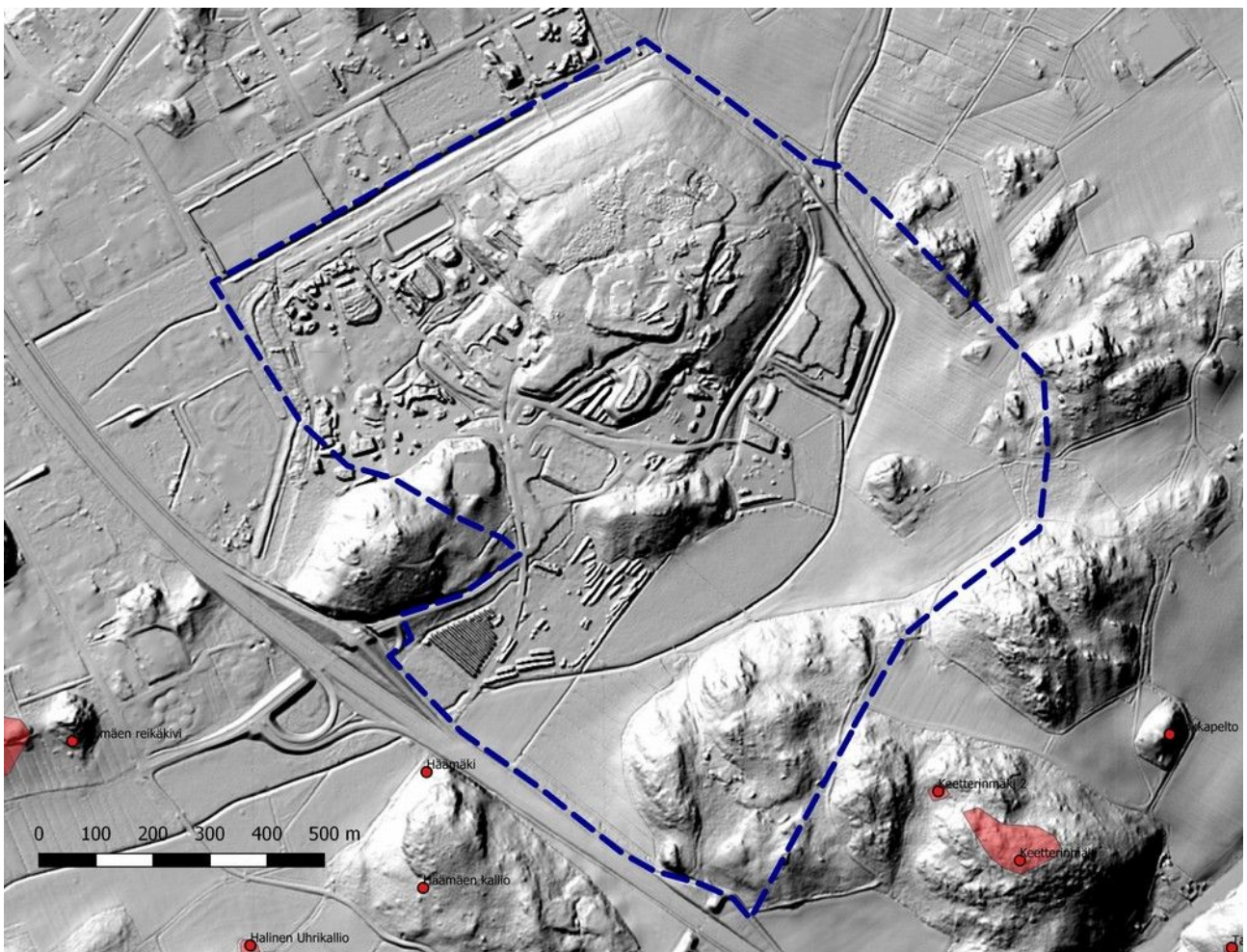


Kartta 2. Yleissuunnitelmakartan perusteella tehty inventointialueen rajaus Turun kaupungin koillisosassa. Tunnetut muinaisjäännökset suunnittelualueen välittömässä läheisyydessä on merkitty punaisella. Taustakartta MML 04/2018.

## 2.1. Esiselvitys

Muinaisjäännösten paikallistaminen ja arviointi perustuu hankealueella ja sen lähiseuduilla aikaisemmin tehtyjen arkeologisten selvitysten tuloksiin. Näiden tietojen lisäksi esiselvityksessä käytettiin eri aineistoja, joiden avulla voidaan erottaa muinaisjäännösten sijainnin kannalta relevantit alueet. Esihistoriallisten kohteiden osalta kaukokartoituksessa keskeisiä aineistoja ovat GTK:n kallio- ja maaperäkartat, Maanmittauslaitoksen ortoilmakuvat, korkeusmallit sekä laserkeilausaineiston pistepilviaineisto. Laserkeilausmenetelmä tuottaa hyvin tarkkaa tietoa kohteensa pinnanmuodoista, ja sen avulla voidaan paikantaa lähinnä erilaisia kuoppakohteita, kuten asumuspainanteita, tervahautoja ja hiilimiiluja tai isoja vallirakenteita. Historiallisen ajan kohteita etsittiin topografian, kirjallisuustietojen, perimätiedon, paikannimistön ja internetistä löytyvän historiallisen karttamateriaalin avulla, kuten pitäjänkartojen, rajakarttojen, tie- ja liikennekarttojen, sotilaskarttojen tai myös alueesta laadittujen vanhimpien peruskarttojen avulla.





Kartta 3. Lidar-aineiston pohjalta havaittava rinnevarjostusmalli suunnittelualueesta. Arkeologiset kohteet punaisina ympyröinä ja alueina.

## 2.2. Tutkimushistoria

Käytävissä olevien tietojen perusteella Anni-Liisa Hirviluoto on suorittanut tutkittavan alueen yleisinventoinnin vuonna 1954 (Maaria). Myöhemmin inventointeja tutkimusalueella tai sen välittömässä läheisyydessä ovat tehneet ainakin V. Lehtosalo (1961), E. Raike ja K. Lesell (2003) sekä A. Kehusmaa (2003). Arkeologisia kaivauksia Turun kaupungin alueella on tehty useita, ne sijoittuvat kuitenkin nyt tutkittavan alueen ulkopuolelle. Kohdealueen välittömässä läheisyydessä on tehty useita yksittäisten kohteiden tarkastuskäyntejä, niistä mainittakoon Heljä Brusilan ja Kaisa Lehtosen lukuisat tarkastukset 1900-luvun lopulla ja 2000-luvulla.

## 2.3. Maastoinventointimenetelmistä

Maastoinventoinnissa tarkastettiin kaavassa merkityt muuttuvan maankäytön alueet kattavasti. Vain muutamat loivapiirteiset alueet tasaisilla pelloilla ja suomaastossa jätettiin tutkimatta. Laajemmin kontrolloitiin maaperän ja topografian perusteella tyypilliset muinaisjäännöspotentiaaliset alueet. Taustaselvityksen perusteella tasaisia soita oli relevanttia inventoida vain muutamilla valikoiduilla kohdilla, niitä ei nyt tutkitulla alueella muutenkaan ollut kovin runsaasti.



Tietoja aikaisemmin löydetyistä muinaisjäänöksistä käytettiin inventoinnissa hyväksi. Alueen alimmat osat sijaitsevat kivikautisilla korkeuksilla ja alueella sijaitsee korkeita kallioalueita, joille tiedetään lähialueilla rakennetun hautaraunioita. Vaikka inventointia suunniteltaessa oli tiedossa seudulle tyypilliset muinaisjäänökset, ja niiden sijainti - etenkin korkeus meren pinnasta - koko alue käytiin läpi korkeimpia kallioita myöten. Työ tehtiin maastotarkastuksena, jossa huomio kiinnitettiin maanpinnalle näkyviin muinaisjäänöksiin. Edelleen maastotarkastuksen yhteydessä kiinnitettiin huomio topografiaan, jonka perusteella jonkin alueen soveltuvuutta asutukselle arvioitiin. Tässä yhteydessä havainnoitiin myös kallioalueiden vetiset notkelmat ja suot. Niiden tarkastukseen ei kuitenkaan käytetty siinä määrin aikaa kuin kuivempien metsä- ja kallioalueiden tarkastamiseen, sillä suoalueitten kokonaisvaltainen tutkimus ei tämän inventoinnin resurssien puitteissa ollut mahdollista.

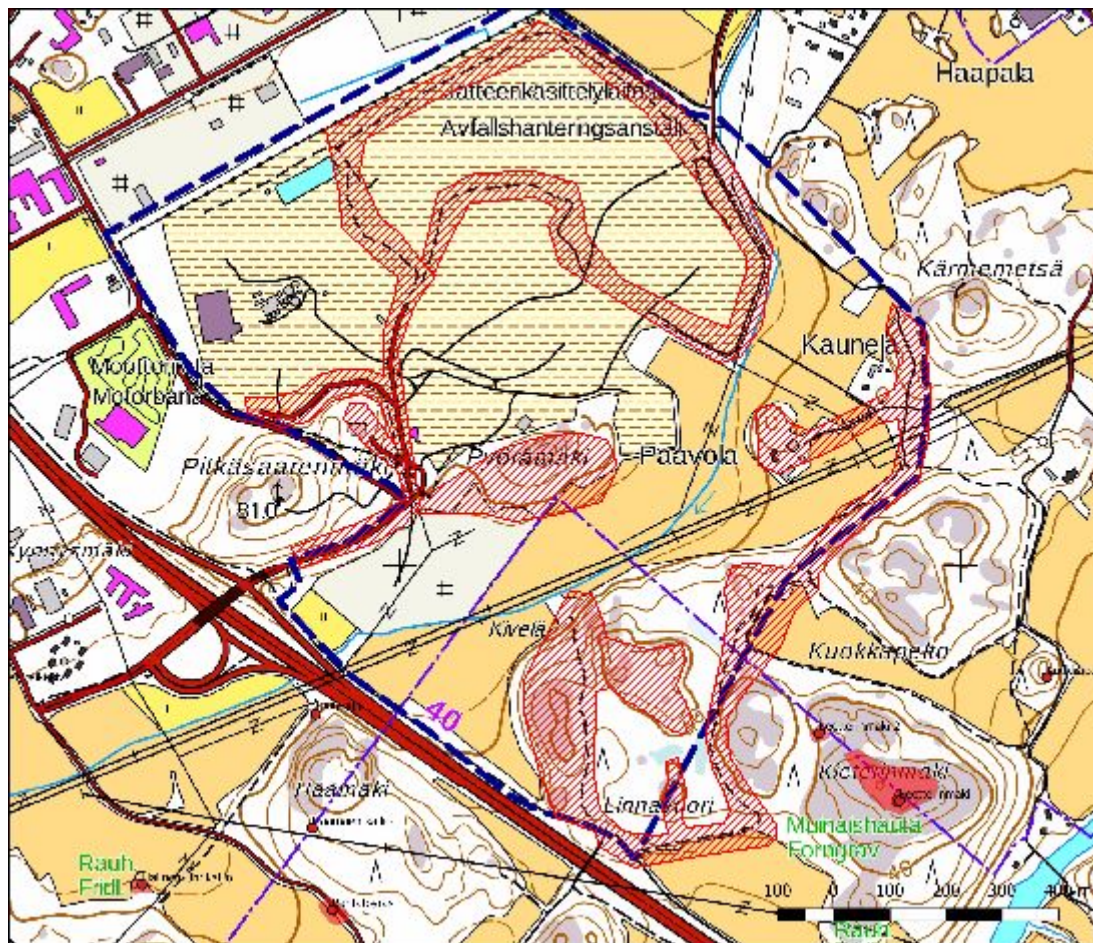
Maastossa tarkastettiin kattavasti kaikki suunnittelualueet (itse Topinojan kaatopaikan voimakkaan maanmuokkauksen aluetta lukuun ottamatta) ja pääsääntöisesti silmänvaraisesti tarkemmin ne alueet, jotka esiselvityksen perusteella osoittautuivat relevanteiksi löytää uusia muinaisjäänöksiä. Tähän sisältyi mm. laserkeilausaineistoon perustuvien havaintojen tarkastamista. Inventointi perustui pääosin silmänvaraisiin pintahavaintoihin. Uusia muinaisjäänöksiä etsittiin mm. maanpinnan korkeussuhteiden, maaperän ja poikkeavan kasvillisuuden perusteella. Mahdollisten kulttuurikerrosten toteamiseksi ja rakenteiden iän (resentti / muinaisjäänös) sekä tarkoituksen selvittämiseksi tehtiin tarvittaessa lapiolla n. 30 x 30 cm:n kokoisia koekuoppia ja kairausta. Havaitut ympäristöstä erottuvat kohteet valokuvattiin ja niiden ympäristöstä kirjattiin maasto- ja maisemaselvitykset sekä mahdolliset taustatiedot.

Muinaisjäänösten sijainti mitattiin gps-paikantimella (Garmin GPSmap 62s), jonka tarkkuus on n. +/- 3-6 m. Paikkatietohallintaan käytettiin QGis 2.2.0 -ohjelmaa ja Lastool -ohjelmaa lidar-pistepilviaineiston käsittelyssä ja terrain-analyysissä.

### **3. Geologia, topografia ja maisema**

Suunniteltu hankealue sijaitsee Turun Topinojan kaatopaikan alueella ja sen eteläpuolella. Tutkimusalue on osin asumaton metsämaastoa ja peltoa, suurelta osin kuitenkin kohtuullisen vahvasti muokattua maankäyttöaluetta (Topinojan kaatopaikka, Kuntecin maansäilytysalue ja sen laajennukset yms.). Vallitsevana asumattomilla alueilla ovat eri kasvuvaiheissa olevat taalousmetsät ja kalliot. Maaperä on pohjajäätymämoreenia, pintakerroksessa karkeusasteeltaan vaihtelevaa moreenia ja turvetta. Maastossa häiriintymättömiä hienompaa soraa tai hiekkaa sisältäviä vyöhykkeitä havaittiin vähän, arkeologiselta kannalta lupaavimmille alueille tehtiin joitakin lapiopistoja. Kallioista maastoa esiintyy tutkittavalla alueella kaatopaikan eteläpuolella jonkin verran. Korkokovaltaan ihmistoiminnan kautta muokkaamaton maasto suunnittelualueella on enimmäkseen melko alavaa. Maaperä on tutkittavan alueen metsäalueilla enimmäkseen hiekkaa tai hiekkansekaista savea.

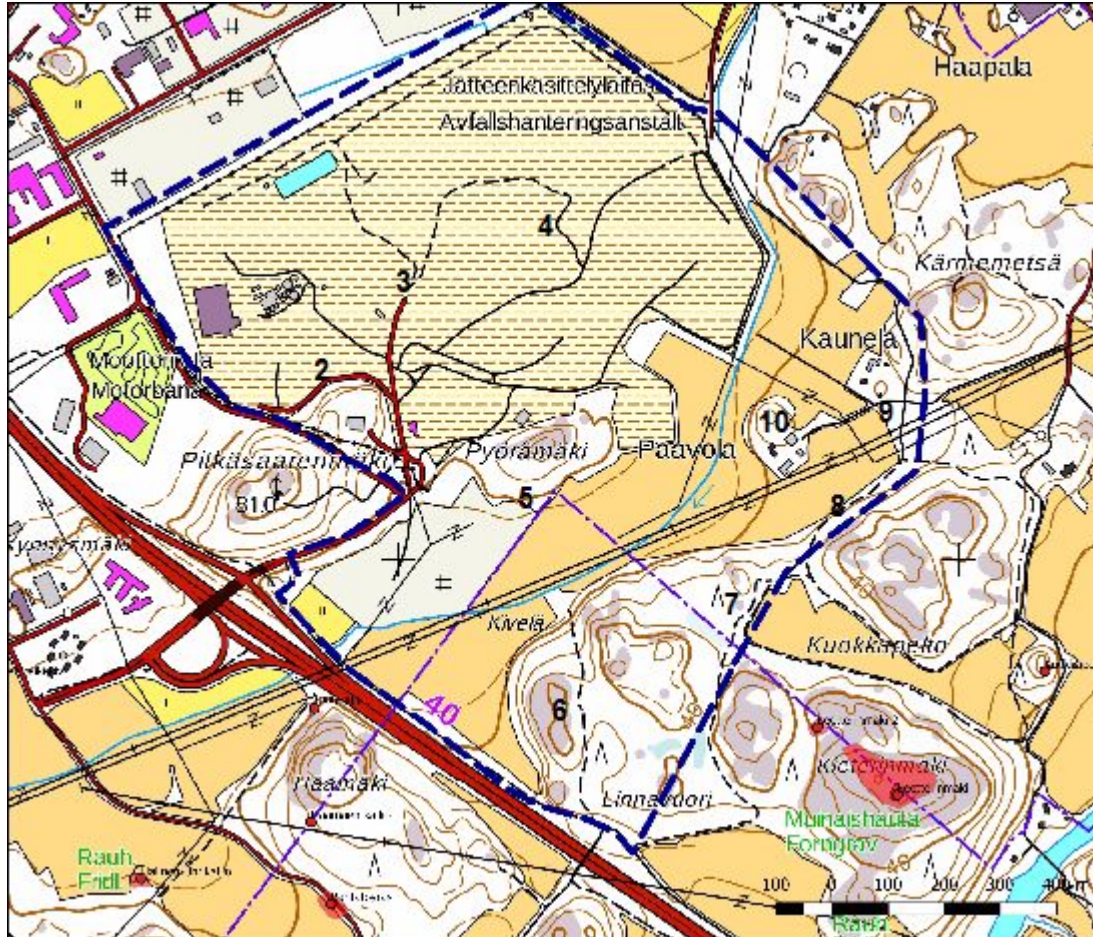




Kartta 4. Suunnittelualueen raja sinisellä katkoviivalla. Tarkastetut alueet on merkitty punaisella vinoviivoituksella, vanhastaan tunnetut muinaisjäännöskohteet hankealueella ja sen lähiympäristössä punaisella. Pohjana Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 04/2018.



### 3.1. Maastokuvaukset ja valokuvat



Kartta 5. Kuvaspaikat 2 – 10, numerot viittaavat valokuvien numerointiin raportissa. Pohjana Maanmittauslaitoksen karttarasteri 04/2018.





Kuva 2. Topinojan kaatopaikan länsiosaa. Luoteeseen.



Kuva 3. Topinojan vanhaa kaatopaikka-aluetta. Lounaaseen.





Kuva 4. Topinojan vanhaa ja uutta kaatopaikkaa. Etelälounaaseen.



Kuva 5. Topinojan kaatopaikan eteläpuoleinen alue on pitkälti täytetty soralla tulevaa maankäyttöä silmällä pitäen, samalla on tuhoutunut vanha Maarian (nykyään Turun kaupungin puolella sijaitseva) ja Kaarinan välinen vanha rajamerkki. Arvioitu rajamerkin sijaintipaikka on merkitty puupaalulla. Itään.





Kuva 6. Kalliomaastossa kasvavaa sekametsää Kivelän vanhan talonpaikan eteläpuolella. Pohjoisluoteeseen.



Kuva 7. Metsämaastoa Kuokkapellon länsipuolella. Länteen.





Kuva 8. Peltomaisemaa Paavolan tilan eteläpuolella. Taustalla näkyy Topinojan kaatopaikka ja siihen liittyvän laajennososan jo rakennettu pohjustus. Länteen.



Kuva 9. Paavolan tilan peltomaisemaa ja voimalinja-aluetta Paavolan eteläpuolella. Etelälounaaseen.

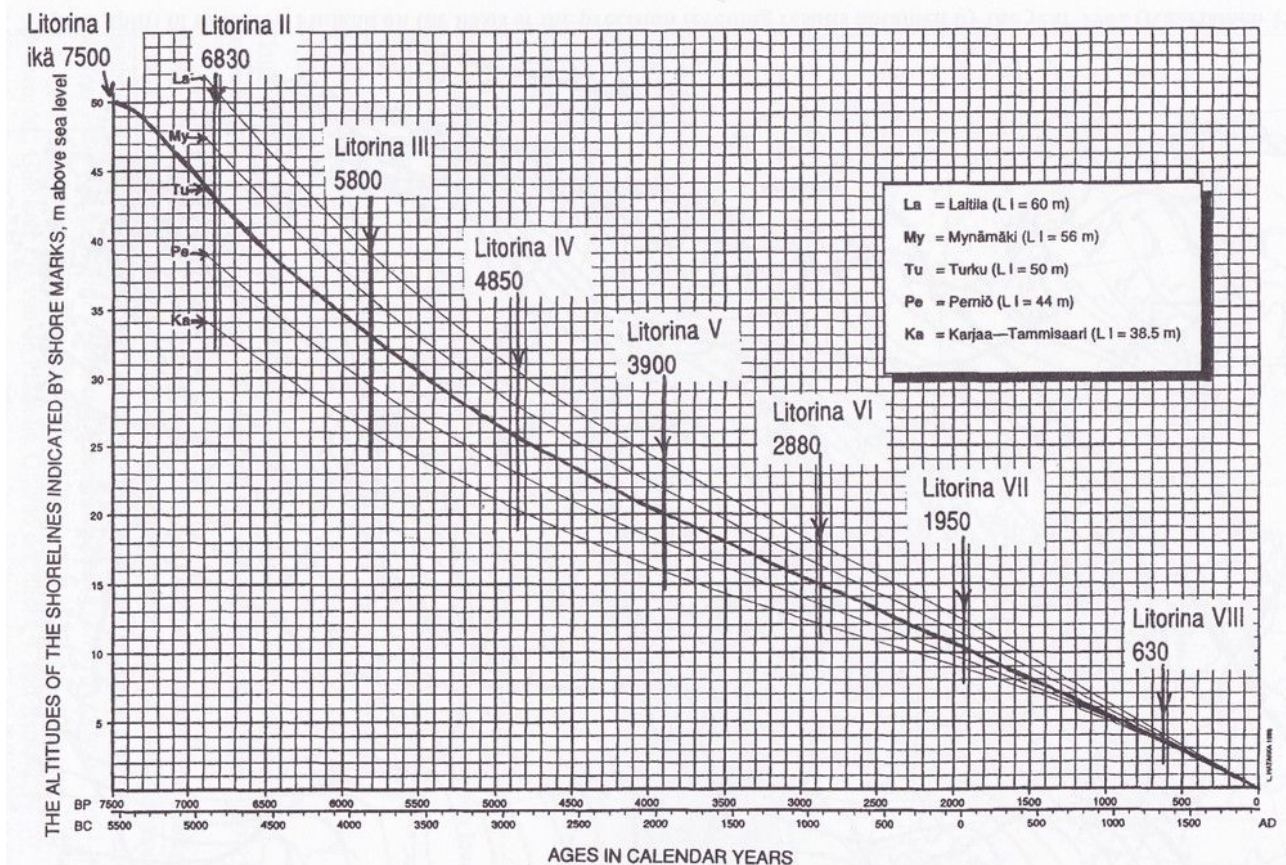




Kuva 10. Hevoshakaa Paavolan talon pohjoispuolella. Pohjoisluoteeseen.

#### 4. Alueen esihistoriallinen maankäyttö

Jääkauden aikaansaama maankohoamisilmiö muutti maisemaa Varsinais-Suomessa ja Turunkin alueella ensin merestä saaristoksi ja lopulta osaksi mannerta. Mantereen osaksi Turku tuli nelisen tuhatta vuotta sitten. Kohdealue sijaitsee korkeustasoilla 17,5-45 m mpy, joka vastaa muinaisrantatasoja n. 5000-1500 eKr. (Hatakka & Glükert 2000, 11, fig. 6). Tämä tarkoittaa että mahdollisia muinaisjäännöksiä oli tutkittavalla alueella odotettavissa kivikauden keskivaiheilta aina sen loppupuolelle saakka, mikäli ihmistoiminta on ollut rantasidonnaista ja asumiseen soveltuvia alueita oli saavutettavissa.



Kartta 6. Kalibroitu rannansiirtymäkäyrä Karjaalta Laitilaan ulottuvalta alueelta. Turun ja sen lähialueitten rannansiirtymäkäyrä on vahvistettu tummempana (Hatakka & Glükert 2000, 11).

Turun seudun eteläisemmät alavat osat, nykyiset laajat savitasangot, ovat nousseet kuiville ja asuttaviksi vasta kivikauden loppupuolella ja sen jälkeen. Matala merenlahti ulottui neoliittisella kivikaudella aina Ruskoon saakka, ja nykyisen Turun kaupungin korkeimmat kohdat alueen pohjoisosissa olivat tuolloin saarina. Kun alueet, jotka nykyisin sijaitsevat 35-45 m meren pinnan yläpuolella aikanaan, paljastuivat silloisen merenpinnan yläpuolelle, oli seudulla lopulta riittävän laajoja alueita jotta pysyväälle asutukselle oli edellytyksiä. Kronologisesti tämä tarkoittaa n. 6000-7000 vuoden takaisia aikoja. Melko pian ilmaantuvatkin ensimmäiset todisteet kivikautisesta asutuksesta; eräs varhaisimmista asuinpaikoista on Jäkärnlän asuinpaikka Maariassa, nykyisen Turun alueella ajalta n. 4300-3900 eKr (esim. Kivikoski 1971, 7-9). Myös joitakin nuorempia asuinpaikkoja tiedetään Turun kaupungin alueella sijainneen, mutta tunnettujen kivikautisten asuinpaikkojen määrä on suhteellisen vähäinen. On lisäksi otettava huomioon, että kaikki toiminta alueella ei suinkaan aina tapahtunut vesistöjen välittömässä läheisyydessä, tämä tekee sellaisten kohteiden paikantamisesta haastavampaa.





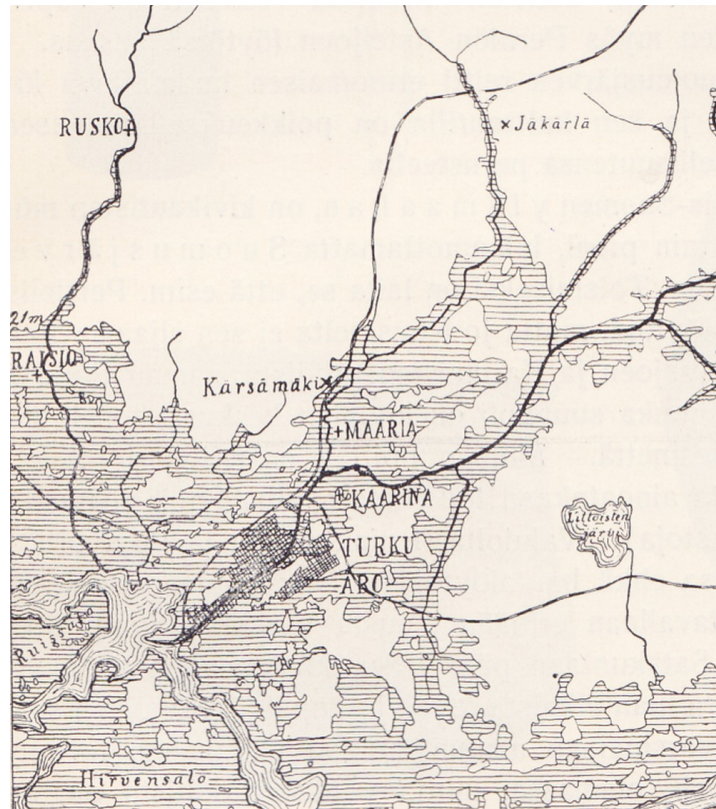
Kartta 6. Kivikauden meri Turun seudulla maan ollessa 34 metriä alempana kuin nykyään (Tallgren 1931, 20; osa kuvasta 13).

Maanpinnan jatkuva kohoaminen aiheutti Turun seudulla sen, että yhä laajemmat alueet etelämpänä paljastuivat meren alta, jolloin väestö siirtyi uusille asutukselle aiempaa suosiollisemmille alueille, silloiselle rannikolle. Tältä ajalta tunnetaan useita asuinpaikkoja Turun alueelta, ei kuitenkaan nyt tutkittavalta alueelta.

Viimeistään pronssikaudella (2000/1500-500 eKr.) siirryttiin eteläisessä Suomessa suuremmissa määrin maanviljelyn harjoittamiseen. Tämä aiheutti sen, että asuinpaikat eivät enää välttämättä olleet yhtä tiiviisti vesistöjen välittömässä läheisyydessä kuin aikaisemmin. Tämän seurauksena pronssikautisten asuinpaikkojen paikantaminen ja löytäminen on nykytutkijoille hankalampaa kuin varhaisempien asutusvaiheiden aikana.

Pronssikaudelta tunnetaankin runsaasti enemmän hautaukseen liittyviä kivistä kiviä kuin varsinaisia asuinpaikkoja. Kivistä kiviä on yleensä rakennettu kalliokumpareille, lähelle silloista vesistöä.





Kartta 8. Kivikauden loppuvaiheen meri Turun seudulla maan ollessa 21 metriä alempana kuin nykyään. (Tallgren 1931, 23; osa kuvasta 15).

Vanhemmalla rautakaudella asutus tutkittavalla alueella ja sen läheisyydessä oli todennäköisesti runsasta, kohteista mainittakoon Maarian Saramäen Marttila ja Maarian Katajamäki (Kivikoski 1971, 34). Seuraavan vilkkaamman asutusvaiheen merkkeinä maaperässä on säilynyt kalmistoja, joiden käyttö Turun kaupungin alueella alkaa nuoremmalla rautakaudella, n. 800 jKr. Normaali hautautapa oli tuolloin polttohautaus. Koska osa tutkituista hautauksista on ruumishautoja ja siten todennäköisesti aivan rautakauden lopulta, on luultavaa että tuolloinen asutus on jatkunut ainakin paikoitellen jopa nykyaikaan saakka. Rautakautinen asutus on sijainnut pääasiassa jokilaaksoissa ja maankohoamisen myötä seutu on ollut sisämaata (esim. Tallgren 1931, 62-63; Kivikoski 1971, 51; Hiekkänen 2007, 156).

Eräs lukuisana esiintyvä rautakautinen muinaisjäännösryhmä Varsinais-Suomessa ovat kuppikivet, joita varsinkin Ruskon alueelta on löydetty runsaasti 1990-luvulla. Kuppikiviä tunnetaan jonkin verran myös nykyisen Turun kaupungin alueelta, erityisesti Aurajokilaaksosta ja sen lähialueilta. Kuppikivien perimmäinen käyttötarkoitus on edelleenkin tutkijoille arvoitus; ne liittyvät jossakin määrin uhrauksiin jumalille ja vainajille (esim. Tallgren 1931, 241), mutta saattavat samalla olla myös jonkinasteisia asuinalueiden rajamerkkejä (esim. Saloranta 2000, 23; Lehtonen 2000, 67-68). Nyt tutkitulta alueelta ei kuppikiviä havaittu.

## 5. Alueen historiallisen ajan maankäyttö

Turku on yksi Varsinais-Suomen vanhimpia kirkkopitäjiä. Seurakunnallisesti se lienee järjestäytynyt jo aikaisemmin, sen asutuksen juuret ovat joka tapauksessa huomattavasti kauempana muinaisuudessa kuten aiemmin on jo todettu. Keskiajan lopulla Turun pohjoisosa ja myös nyt tutkittava alue kuului pääosiltaan Maariaan kunnes se uudella ajalla liitettiin Turkuun. Hallinnollisesti tutkimusalue kuului uuden ajan alussa vielä Maarian pitäjään. Vanhojen karttojen perusteella tutkimusalue jää pääosin vanhojen laajempien kylätonttien ulkopuolelle. Lähimmät vanhat kylätontit ovat Saramäki, Vaivaistenkylä sekä Paimala.



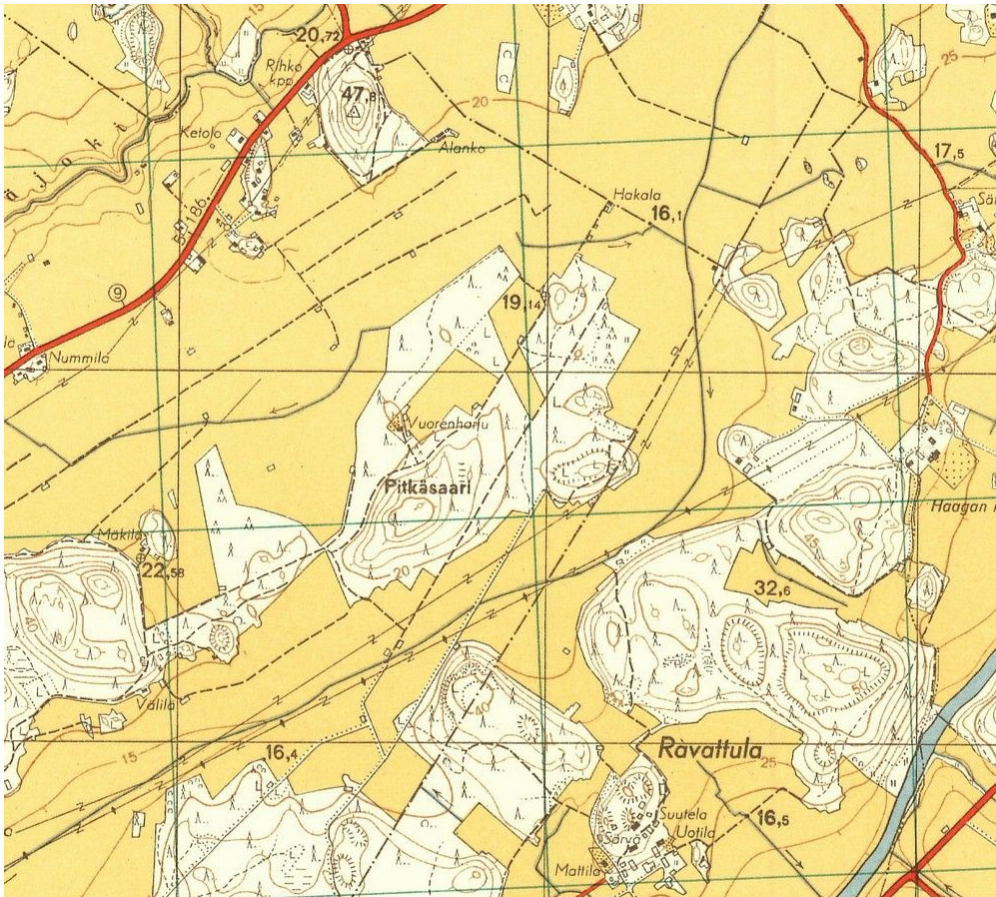
Kartta 7. Rantämäen isojakokartta vuosilta 1781-1820 osoittaa, että suunnittelualue on selkeästi tuon aikaisen tiheämmän asutuksen ulkopuolella. Kartta: Kansallisarkisto, Turku, Rantämäki; Isojako Rantämäen jakokunnassa A105:61:2.





Kohdealueen vanhimmat asutukseen liittyvät tiedot koskevat Röntämäkeä sekä sen jälkeen perustettuja Vaivaistenkylää ja Paimalan kylää (Oja 1944, 47-48). Vanhojen karttojen perusteella kaikki edellä mainitut kylät sijaitsivat selkeästi tutkittavan alueen ulkopuolella.

Varsinainen isojako suoritettiin Röntämäellä vasta 1700-luvun lopulla. Kansallisarkiston uudistusarkiston tietojen perusteella, ja 1700-luvun lopulta peräisin olevien isojakokarttojen mukaan nyt tutkitulle alueelle ei tuolloin syntynyt runsaammin kiinteämpää asutusta eikä kartoille ole merkitty suurempialaisia uusia viljelyksiä.



Kartta 8. Tutkittava alue vuoden 1949 vanhassa peruskartassa.

Luonnonniityillä on ollut tärkeä merkitys rehun tuotannossa ja joiltakin nautintapalstoilta lampien ja ojien ympäriltä sekä nevoilta ja suoniityiltä on voitu kerätä kortetta ja saraheinää rehuksi. On mahdollista, että tällaisilla paikoilla on ollut mm. niitylatoja ja -saunoja. Näistä säilyneet rakenteet ja eräelinkeinoihin tai metsätöihin liittyvät muut kulttuuriperintökohteet ovat potentiaalisia alueella.

## 6. Tulokset

Selvityksessä tarkastettiin ennestään tunnettu muu kulttuuriperintökohde Pyörämäki. Se ei täytä kiinteän muinaisjäännöksen kriteereitä, mutta suositellaan joka tapauksessa otettavaksi kaavoituksen jatkosuunnittelussa huomioon. Lisäksi todettiin yksi vanha rajamerkki tuhoutu-neeksi sekä yksi muu nuorehko kohde.



Kohdealueella on vain vähän tarkastamattomia kohtia, joista voisi löytää potentiaalisesti ehjiä muinaisjäännöksiä. Maastoanalyysin ja -havaintojen perusteella laajat esihistorialliset kohteet eivät vaikuta todennäköisiltä.

Turussa 27.04.2018

Tapani Rostedt

## 7. Kohdehakemisto

Kohde	sivu	tyyppi/ tyypin tarkenne	ajoitus	lkm.	status
1. Pyörämäki	20	Asuinpaikat	Hist. aika/Uusi aika	1	K
2 Pyörämäki 2	24	Kivirakenteet/rajamerkit	Hist. aika/Uusi aika	1	K
3. Kivelä	25	Asuinpaikat	Uusin aika	1	M

Taulukko. K muu kulttuuriympäristökohde, M muu kohde.

## 8. Kohdetiedot

### 1. Pyörämäki

**Mj-rekisteri:**

Laji: -  
Tyyppi: muu kulttuuriperintökohde  
Tyyppin tarkenne: asuinpaikat  
Ajoitus yleinen: talonpaikat  
Lukumäärä: historiallinen aika/uusi aika  
Rauhoitusluokkaehdotus: 1  
-

**Paikkatiedot:**

Karttanumerot:  
TM35-lehtijako L3324D2  
vanha yleislehtijako 1043 12

**Koordinaatit:**

P: 6714147 I: 244236  
z: 25 m mpy  
(kellarikuoppa P: 6714126, I: 244211)

**koord.selite:**

Inventointimenetelmät: yksinäistalon sijaintikoordinaatit  
Aiemmat löydöt: pintahavainnointi  
Inventointilöydöt: -

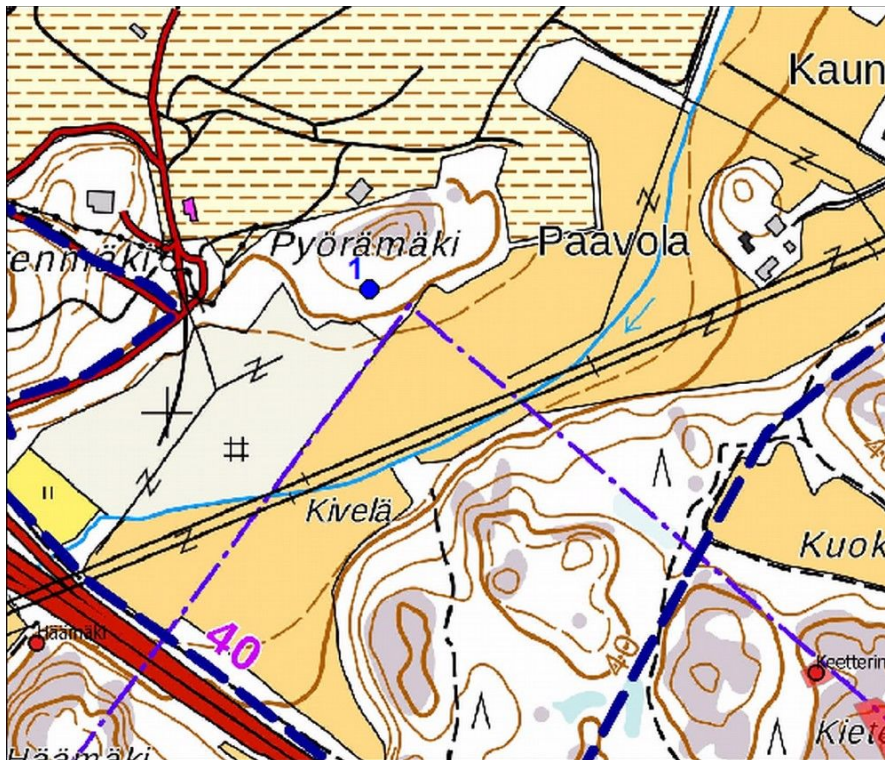


**Aiemmat tutkimukset:**

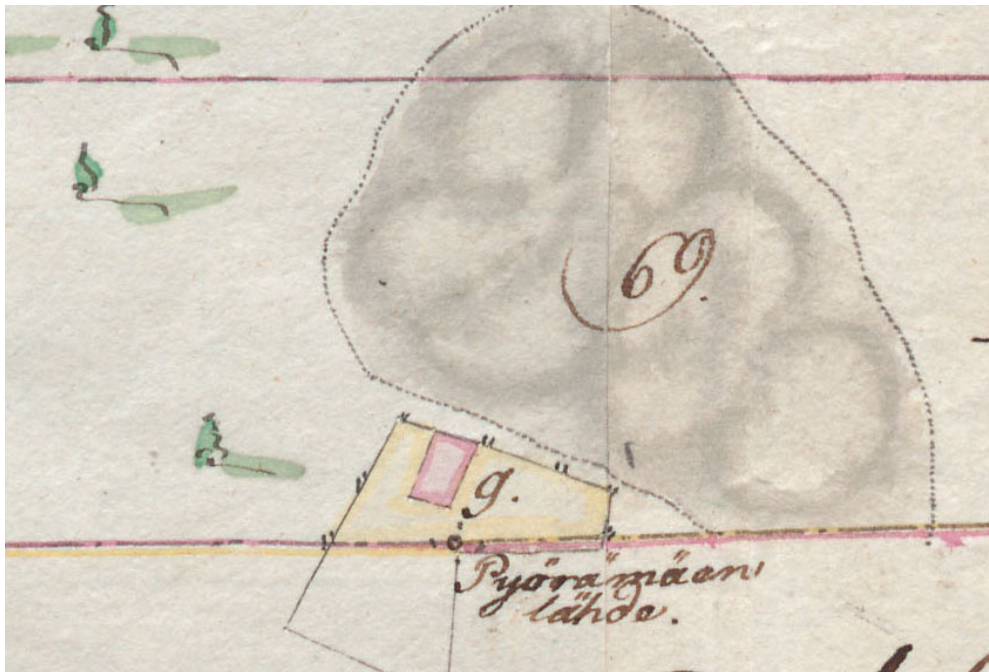
- V. Lehtisalo 1961 (inventointi)  
A. Kehusmaa 2003 (inventointi)

**Maastotiedot:** Kohde sijaitsee Turun tuomiokirkolta n. 5,2 km koilliseen.

**Kuvaus:** Asuinpaikka sijaitsee Topinojan kaatopaikan läheisyydessä, sen eteläpuolella sijaitsevan Pyörämäen kalliokumpareen eteläpuolella. Talon pohjoispuolella on laaja, kalliainen Pyörämäki, joka nykyään on pohjoisosiltaan tuhottu tulevan kaatopaikan laajennoksen tieltä. Anu Kehusmaa paikansi kohteen vuoden 2003 inventoinnin yhteydessä. Tuolloin näkyvillä oli torpan perustusten lisäksi siihen liittyvä uunipaikka, kellariperustus sekä kaksi kasvimaan paikkaa. Kun paikka tarkastettiin 23.4.2018 todettiin, että Topinojan laajennustöitä tehtäessä alueen puusto on käytännössä torpan välittömästä läheisyydestä kaadettu äskettäin kokonaan ja puusto jätetty metsään. GPS-pisteen osoittamalla kohdalla oli iso oksa/puuryteikkö, jonka alta maastomuotoja ei ollut mahdollista selkeästi havainnoida. Silmänvaraisesti arvioituna maanpinta kuitenkin vaikuttaisi vahingoittumattomalta. Kellarikuoppa on edelleen vahingoittumaton (P: 6714126, I: 244211). Se on kooltaan noin 2 x 3 metriä ja syvyydeltään noin 0,5 metriä. Pyörämäen torppa on merkitty isojakokarttaan merkinnällä "Njuskala boställe" ja isojakokartan selitysten täydennysosaan vuodelta 1799. Tämä viittaisi siihen, että torppa on rakennettu Ränätämen isojakokartan laatimisen aloittamisen jälkeen, mutta ennen täydennyskartoitusta, ts. vuosien 1781 ja 1799 välillä. Kohde on merkitty myös 1800-luvun alun kuninkaankartastoon. Yksinäistaloja ei sinällään pääsääntöisesti lasketa lain suojelemiksi kiinteiksi muinaisjännöksiksi, mutta muuna kulttuuriperintökohteena se silti olisi syytä huomioida tulevassa kaavoituksessa.



Kartta 9. Kohde 1 Pyörämäki. Pohjana Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 04/2018.



Kartta 10. Kohde isojakokartalla, kartta: KA A105:61:2.



Kartta 11. Kohde kuninkaankartalla.





Kuva 11. Ryteikköistä puutavaraa Pyörömäen torpan kohdalla nykyään. Koilliseen.



Kuva 12. Pyörämäen torppaan liittyvä kellarikuoppa. Kaakkoon.





## 2. Pyörämäki 2

**Mj-rekisteri:**

Laji:	-
Tyyppi:	muu kulttuuriperintökohde
Tyyppin tarkenne:	kivirakenteet
Ajoitus yleinen:	rajamerkit
Lukumäärä:	historiallinen/uusi aika
Rauhoitusluokkaehdotus:	1
	tuhoutunut

**Paikkatiedot:**

Karttanumerot:	
TM35-lehtijako	L3324D2
vanha yleislehtijako	104312

Koordinaatit: P: 6714115 I: 244238

koord.selite: z n. 20 m mpy

Inventointimenetelmät: karttapisteen koordinaatit kartan ja GPS-laitteen mukaan

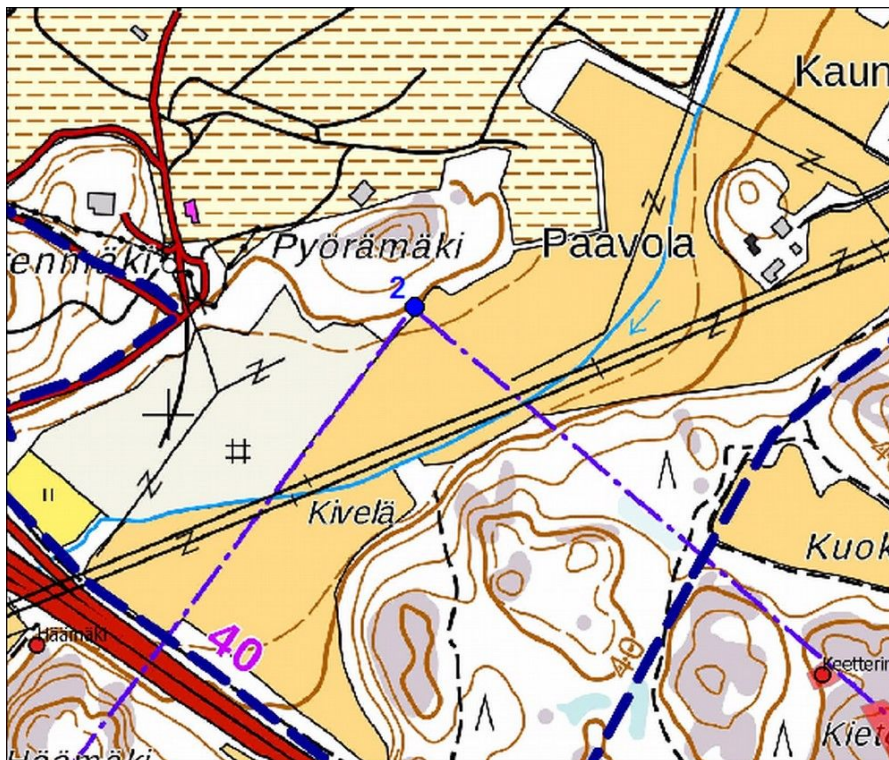
Aiemmat löydöt: pintahavainnointi

Inventointilöydöt: -

Aiemmat tutkimukset: -

**Maastotiedot:** Kohde sijaitsee Turun tuomiokirkolta 5,2 km koilliseen.

**Kuvaus:** Rajakivi on sijainnut Pyörämäen eteläpuolella, se on merkitty mm. Räntämäen isoja-kokarttaan. Nykyään rajamerkin kohdalle on kasattu sepeliä tulevan maankäytön perustaksi runsaat puoli metriä, rajamerkki itsessään on ilmeisesti tuhoutunut (ks. myös kartta 10 sivulla 22; siinä merkintä Pyörämäen lähde). Kohde on edelleen käytössä rajamerkinä Kaarinan ja Turun välillä.



Kartta 12. Pyörämäen rajamerkin sijainti. Pohjana Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 04/2018.





Kuva 13. Vanha rajalinjaus on maastossa edelleen hahmotettavissa, rajamerkki itsessään on tuhoutunut. Ks. myös kuva 5 sivulla 11.

### 3. Kivelä

**Mj-rekisteri:**

<i>Laji:</i>	-
<i>Tyyppi:</i>	muu kohde
<i>Tyyppin tarkenne:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus yleinen:</i>	yksinäistalot
<i>Lukumäärä:</i>	uusin aika
<i>Rauhoitusluokkaehdotus:</i>	1
	-

**Paikkatiedot:**

<i>Karttanumerot:</i>	
TM35-lehtijako	L3324D2
vanha yleislehtijako	104312

<i>Koordinaatit:</i>	P: 6713913	I: 244287
	z n. 17,5-20 m mpy	

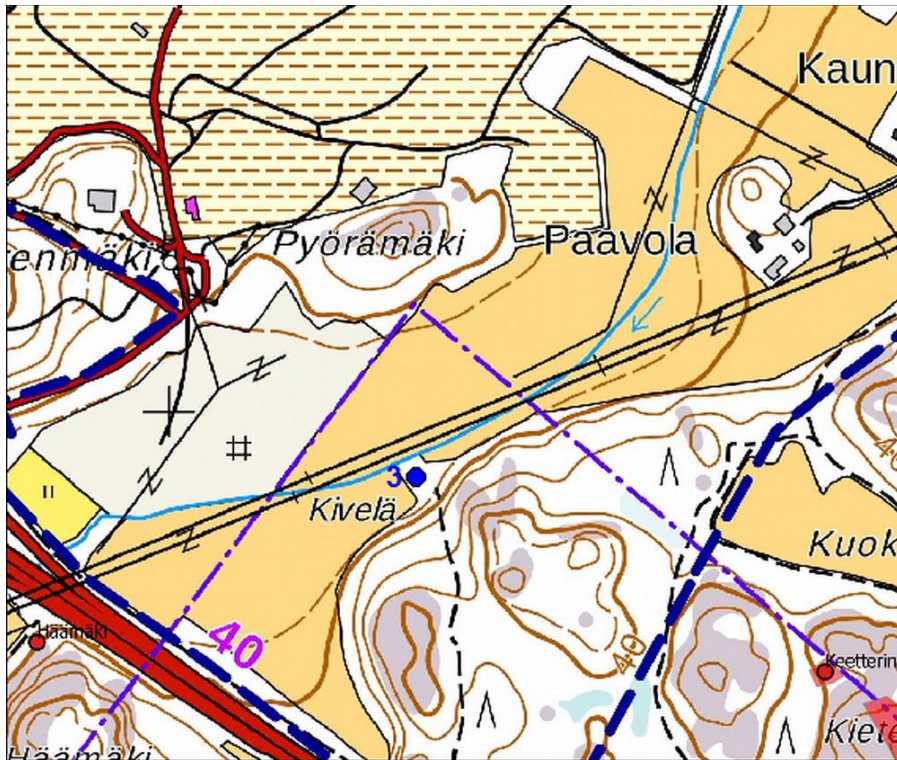
<i>koord.selite:</i>	Talonpohjan tulisijan gps-koordinaatit
<i>Inventointimenetelmät:</i>	pintahavainnointi

<i>Aiemmat löydöt:</i>	-
<i>Inventointilöydöt:</i>	-
<i>Aiemmat tutkimukset:</i>	-



**Maastotiedot:** Kohde sijaitsee Turun tuomiokirkosta 5,1 km koilliseen

**Kuvaus:** Paikalla sijaitsee 4 x 9m kokoinen kaksihuoneisen talon betonirakenteinen perustus, 2 x 1 x 0,4 m kokoinen tulisijan jäännös ja rakennukseen liittyvä betoniportaikko. Kohteen länsipuolella on lisäksi vanhan ulkorakennuksen perustusjäänteet. Taloa ei ole merkitty vuoden 1949 peruskarttaan, mutta kylläkin vuoden 1968 karttaan. Vuoden 1981 peruskartassa talo on vielä merkittynä, mutta ei enää nykyisissä kartoissa. Se on ilmeisesti rakennettu vuosien 1949 ja 1968 välillä ja purettu pian vuoden 1981 jälkeen. Suhteellisen nuorena rakenteena se ei täytä kiinteän muinaisjäännöksen tunnusmerkkejä.



Kartta 13. Kivelän vanha talonpaikka, kohde 3. Pohjana Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 04/2018.





Kuva 14. Kivelän nuorehkon talonpaikan rauniot. Pohjoiseen.

## 9. Aineistoluettelo

### Kirjallisuus:

Alanen, Timo ja Kepsu, Saulo 1989. Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805. Helsinki

Hatakka, Lassi & Glükert, Gunnar 2000. Calibration curves representing shore displacement of the Baltic based on radiocarbon ages in the Karjaa, Perniö, Turku, Mynämäki and Laitila areas, SW Finland. Teoksessa Sites and Settlements (ed. A. Nissinaho). Turku 3-14.

Hiekkänen, Markus 2007. Suomen keskiajan kivikirkot. Tampere.

Kivikoski, Ella 1971. Turun seudun esihistoria. Kivikaudesta noin vuoteen 1150. Turun kaupungin historia kivikaudesta vuoteen 1366. Turku, 1-110.

Lehtonen, Kaisa 2000. Iron Age settlement in the river Aurajoki valley: Its pattern and relation to the settlement of historic times. Teoksessa Sites and Settlements (ed. A. Nissinaho). Turku 44-83.

Oja, Aulis 1944. Keskiajan ja 1500-luvun Maaria. Maarian historia I. Tampere.

Saloranta, Elina 2000. Iron Age colonization and land use in the river Vähäjoki valley of Turku (Maaria). Teoksessa Sites and Settlements (ed. A. Nissinaho). Turku 15-43.

Tallgren A.M. 1931. Suomen muinaisuus. Suomen historia I. Porvoo.

**Digitaalinen aineisto:**

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto, Turku ja Maaria, pitäjänkartat,  
<http://digi.narc.fi/digi/search.ka>

Arkistolaitos,  
[http://wiki.narc.fi/portti/index.php/Maanmittaushallituksen\\_uudistusarkisto](http://wiki.narc.fi/portti/index.php/Maanmittaushallituksen_uudistusarkisto)

Geologian tutkimuskeskus,  
[http://www.gtk.fi/tietopalvelut/geologiset/kartta\\_aineistot/](http://www.gtk.fi/tietopalvelut/geologiset/kartta_aineistot/),<http://geomaps2.gtk.fi/geo/>

Museovirasto: Kulttuuriympäristön palveluikkuna,  
<https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto, <http://www.vanhakartta.fi/>

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu,  
<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>

Maanmittauslaitos,  
<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto: Kulttuuriympäristön tutkimusraportit, Turku:  
<https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>